

СНЕЖИНА ПЕТРОВА

АВИНЬОН 2002

Театралният фестивал в Авињон е наистина огромно изкушение, уникален форум, в който съжителстват едновременно световните театрални хитове и най-непретенциозни форми на театралното и цирковото изкуство, както и на киноизкуството. Място за всички.

За първи път реално осъзнах колко голямо изпитание е да си публика, да избираш и откриваш своя спектакъл, да се добереш до билети за него и да имаш шанса да изживееш срещата. Истинските срещи и в театъра са рядкост и, може би, тренираният зрител е свикнал да приема естетическите си разочарования като част от играта, научил се е на толерантност и недотам високи очаквания. По-различно е, когато си професионалист и търсиш като хрътка откритието си, това, което ти е близко и което ще те въдържи. Тогава трудно прощаваш недогляаните, случайни и блудкави представления, особено на Авињонския фестивал. Но и те са част от реалната картина на съвременния театър.

От ранна утрин сградите в Авињон се озвучават от репетициите на трупите от OFF-програмата и малко покъсно можеш да видиш по улиците техните атракции, да бъдеш съблазнен да посетиш представлението им. Но даже и да не го направиш, те са получили своя дял удовлетворение, защото са успели да привлекат вниманието на всеки минавач, поне докато си пие кафето. Така че в ролята на публиката

си въввлечен още с излизането си на улицата. Около теб почти всички държат в ръце малката брошура на фестивала с програмата и карта на града и театрите. Всеки е зает да направи своя избор за деня, а ако все още няма билет – да се запише в списъка на чакащите и малко преди началото на избраното представление да поведе поредната битка за билет.

Фотограф Chris Nash

Авињон 2002, цикъл „le vif du sujet“, хореография Хавиер де Фрутос, изп. Леонор Кайл

Най-магнетични са представленията в Панския дворец. Истерията да влезеш и да гледаш именно на това сакрално място – огромен амфитеатър в центъра на средновековния дворец на папите – е толкова голяма, че когато във Вечерта на представлението „Платонов“ на Ерик

Лакаскаг се изля пороен дъжд, на никого не му хрумна, че в такава време е абсурдно да се състои театър. Публиката беше готова на всичко, екипирана с одеяла, дъждобрани и брезенти, но не и организаторите – никога не можеш да гарантираш на зрителя, че даден спектакъл заслужава да се удавиш в потоп, за да го видиш в един госта мокър вариант. И така и организатори, и публика загубиха своя шанс за среща в последната вечер на „Платонов“.

Ерик Лакаскаг е познат с чеховите си интерпретации на българската публика, след гостуването си миналата година с представленията „Три сестри“ и „Чайка“. Говореше се, че въпреки 4-часовата продължителност на спектакъла, крайният резултат е впечатляващ. За това има принос и работата на българския режисьор Владо Петков като драматург на проекта. Всъщност именно представлението на тогавашната трупа на Лакаскаг „Балатум“ в OFF-програмата, което гледах при първото си посещение на Авиньонския фестивал преди повече от 6 години, откри пред мен нови естетически хоризонти и ме вдъхнови за години напред. Рядко съм се чувствала толкова щастлива зрител, както след това представление. За този период Лакаскаг се придвижи от OFF-а до Папския дворец. Може и да е загубил нещо по този път... Жалко, че заваля този проливен дъжд.¹

От този ден нататък прогнозите се следяха с истинско напрежение, защото повечето приспособени сцени бяха на открито. Но фестивалът извади късмет – мистралът отмина без

други произшествия. Така се стигна успешно до многоочакваната серия от представления на „Nobody“ на Саша Валц – 39-годишната немска хореографка, директор на театър „Шаубюне“ в Берлин заедно с Томас Остермайер. „Nobody“ беше провъзгласен предварително за бисерът на програмата в това издание на фестивала, чиито реклами висяха даже по витрините на скъпите бутици на централната улица. Към Саша Валц имаше огромни очаквания, които, както пролича, не са ѝ подействали особено вдъхновяващо. С трупата си от 26 танцьори тя прави опит чрез енергията на тялото да докаже неговата тленност и несъщественост. Овластяно беше цялото пространство – сцената, каменната стена на двореца с огромните прозорци, зад които течеше някакъв енигматичен живот. На сцената всички се придвижваха предимно на бегот, някой отпадаше, групата го премазваше или завлечаше със себе си. Най-неочаквано се сменяха костюми и сюжети. Но композициите изследваха най-вече взаимоотношението индивид – маса и представляваха едно метафизично питане за връзката между душата и тялото, между живота и смъртта. За съжаление неистовата енергия на танцьорите потъваше като в черна дупка и единственият вълнуващ за мен момент беше сцената, в която една жена се изправи срещу тази бездна и съвсем сама с виковете си успя да концентрира емоцията и смисъла на това да бъдеш сам в нищото. Всъщност и това не е никак малко. И може би затова даже традиционните осветявания, характерни за представленията в Папския дворец, тази година бяха само симво-

¹ За „Платонов“ на Лакаскаг виж следващата статия на Ксавие Александър „Платонов – мела и кризи“. (Бел. рег.)

лични – вече са отживелица... Сред публиката съвсем скромно присъстваше и Изабел Юпер със семейството си, и може би си припомняше собствения си вдовъртеж преди две години в същата тази черна дупка в ролята на Медея.

Стръвта, заложена за буржоазната публика, пристигаща от курортите на френската Ривиера, беше представлението „Минетти“ по Томас Бернхард с участието на Мишел Буке в Градския театър. Идеалното представление за една елегантна, покорна и предана публика, която не търси сензации и с удоволствие би добавила към вечерните си аксесоари впечатлението от превъплъщението на Мишел Буке. Той участва още на първото издание на фестивала през 1947 г. с представление на Жан Вилар и в партньорство с Жана Моро. По някакъв символичен начин сюжетът на пиесата съвпадна с внушението от самото представление. Тя разказва историята на един възрастен актьор, който за последен път има шанса да изиграе ролята на живота си – крал Лир, и има среща с режисьора, който го е поканил във фоайето на някакъв хотел. Режисьорът така и не се появява, но междувремето героят се разкрива в поредица от срещи със случайни хора. В този проект Мишел Буке така и не се е срещнал с режисьора, в лицето на Клаудия Стависки. Тя изгражда едно представление, робуващо на легендата, прекланящо се пред личността на Буке, в което всичките му партньори бяха просто статисти и не смееха да отнемат от сценичното му време за себе си и собствената си функция в спектакъла. Но мощната пазарна машина може да превърне и един неуспех в хит. Нали

за това се създават легендите – заслужава си да следиш кариерата им във всичките ѝ фази и бурните аплодисменти са задължителни.

Точно на другия полюс на суетността се състоя моноспектакълът на Ани Жирардо „Мадам Маргьорит“. Това е повторното ѝ завръщане към пиесата на Роберто Атайг, след като през 1974 г. играе във френската премиера на текста.

Публиката е въввлечена в играта, която Мадам Маргьорит провокира – на ученици и учителка. Това е последният учебен час, преди Маргьорит да се самоубие, в който тя извежда от всички математически аксиоми, физически и биологически закони, простите и вечни правила на битието ни. С много чувство за хумор, с огромна енергия не толкова в говоренето, колкото в осъществяването на контакт с нас, с директно и наставническо общуване с публиката, в един непретенциозен, дори самоодеен декор, Ани Жирардо толкова плътно се идентифицира с Мадам Маргьорит, че не си сигурен това театър ли е, или лична изповед. Но каквото и да е, в края се чувстваш наистина като ученик на един от важните уроци в живота си. С неизменната цигара в уста, Ани Жирардо обяви междучасие, което можеше да се възприеме като антракт, но „учениците“ не помръднаха от местата си и чинно изчакаха времето на една цигара до биенето на звънеца за втория час. Нищо в играта ѝ не подсъказваше, че това са последните думи на тази жена, единствено по искрите в очите ѝ се четеше предчувствието за нещо неизбежно. Малко преди да угаснат прожекторите в края на представлението, от

чантата на учителката изпадна револвер. Останалото се случи в нас. Това представление беше скрито от погледа на театралната тълпа, за него нямаше информация в официалните бюлетени на фестивала, играеше се всеки ден от 11 сутринта и ние не предпологахме, че ще е проблем да влезем. Оказа се почти невъзможно. Казвам почти, защото все пак успяхме. Самата актриса, както и целият ѝ екип, наистина ценят зрителя. След края на представлението тази осмдесетгодишна, болна и изразходвана от играта си прима сяда в малкото фоайе, дава автографи и съвсем непринудено приема благодарността на публиката си. Жест, на който малко звезди са способни. За катарзиса няма час, може да го изживееш и още несъбуден, след сутрешното кафе, стига да се срещнеш с един истински талантлив човек.

Съжалявам, че нямах късмета да видя представленията на Ромео Кастелучи, Йозеф Надж, Пипо Делбоно. Съжалявам, че нямах късмета да си спестя много от представленията, за които имах билети, но даже провалите са плод на огромни усилия, които аз уважавам.

На много от тях наблюдавах поскоро публиката и забелязах елегантни възрастни зрители, откровено загарявали или безцеремонно четящи вестника си, които на финала въодушевено аплодираха и се провикваха възторжено. Не разбрах какво точно изживяват – може би собствената си роля на щастливи зрители, която не зависи нито от актьори, нито от представление, а от самите тях. Една култивирана потребност, която никога не може да им отнеме.

Полското представление „Cleansed“* по Сара Кейн на Кшищоф Варликовски отне на този тип публика комфортната възможност да поскучаят необезпокоени и скандализираните зрители панически бягаха от застрашаващото спокойствието им действие. Актьорите приеха тази реакция като част от задачата си. Пиесата на Сара Кейн заплита сюжети от съдбите на брат и сестра, влюбени един в друг, от връзката на двама хомосексуалисти и т. н. Всичко това е преплетено с фаталната роля на наркодилъра и зависимостта на всички от дрогата. Представлението постига една изключителна поетичност, въпреки крайните изразни средства – голи тела, сексуален реkvизит и кръв, защото отчаяно търси знаците на любовта във всичките ѝ разновидности, дори отвъд живота. Трябва да призная, че и за мен първият час беше изпитание на нервите, но след този критичен момент, когато усвоих езика на представлението, се почувствах по-готова да прогледна загрутналата му очевидност. И така след двата часа и четиридесет минути останахме само няколко реда верни зрители, мотивирани допълнително от нетърпимостта на реговата публика, безапелационно напуснала този жестоко красив спектакъл.

Авниънският театрален маратон е голямо изпитание за Вкусовете ни и ако има миг, в който мислиш, че загубваш критериите си в голямото разнообразие, все пак се намира спектакълът, който да те центрира. За мен това беше полското пред-

* Буквално заглавието на пиесата означава „почистен/и“ (англ.) (Бел. рег.)

ставление „Festen“ на Гжегож Яжина. Заедно с Кшищоф Варликовски те са завършили театралната академия в Краков при известния режисьор Кристиан Лука. От няколко години Гжегож Яжина е и директор на Варшавския театър „Розматощчи“ и заедно с колегата си работят със специално сформирана актьорска трупа. През 2000 г. той се представя в Авиньон с „Ивона – принцеса Бургундска“ и „Идиот“, а тази година с театралната версия по едноименния култов филм на Томас Винтерберг от групата „Догма“. Сценарият разказва историята на едно семейно тържество, на което се разкрива мрачната тайна на сексуални отношения между бащата и неговите деца. Едно майсторски темпоризирано драматично действие, изчистено и изиграно просто, непретенциозно и вълнуващо. Това представление беше най-консенсусно и публиката беше единодушна в удовлетво-

рението си. Значи все пак има универсална формула за спечелване вниманието ни на зрители, независимо дали говорим един език, дали сме дилеманти или професионалисти.

Този текст трябваше да огледа и поведението на фестивалната публика, но за мен това се оказа непосилна задача. Публиката сама по себе си е съвсем отделен спектакъл, случващ се без сценарий, без режисьор, само със загадени предварителни обстоятелства – заглавие на пиеса, номер на реда и мястото. Оттук нататък всичко е възможно и позволено да се случва. И аз като част от този паралелен спектакъл признавам, че не успях да стана негов зрител и да го опиша. Но след този опит формулирах за себе си простата норма, която всъщност изповядвам – на сцената никога да не присъствам като зрител и в залата никога като актриса, т. е. да не смесвам двата спектакъла. Просто всеки се състои заради и по повод на другия.